

SLOVNÍ ZÁSoba ČESKÉ MLÁDEŽE SE ZAMĚŘENÍM NA PŘEJATÁ SLOVA

Kamil Kopecný, Kateřina Jechová

Anotace

Článek je zaměřen na jednotky cizího původu vyskytující se v současném českém lexikonu, zabývá se příčinami masivního přejímání cizích lexémů v posledních několika letech, zejména pak jejich osvojením dospívající generací, jež je vymezena věkovým rozsahem 11–15 let. Cílem bylo zjistit, zda i mladí uživatelé českého jazyka užívají během svých komunikátů lexikální jednotky cizího původu, popř. v jakých oblastech nejčastěji a zjištěnou skutečnost ukázat i na konkrétních příkladech.

Klíčová slova

Slovní zásoba, lexikální jednotky cizího původu, přejaté slovo, anglicismus, mládež věkové skupiny 11–15 let.

Abstract

Loanwords in the vocabulary of Czech children

This paper deals with current Czech lexical items that have been borrowed from other languages. The causes of the massive import of loanwords into Czech in the last few years are examined, as well as their acquisition by children aged 11 through 15. The objective was to determine whether young users of Czech utilize borrowings in their utterances and, if so, in what contexts they most abound. Specific examples are provided.

Key words

Vocabulary, loanwords, anglicisms, children aged 11 through 15

1. Obecně o lexikální zásobě

Slovní přesněji lexikální zásoba představuje jednu z nejdůležitějších složek každého jazyka. Slovní zásobu (též lexikon) tvoří souhrn všech jeho lexikálních jednotek, je tedy souborem slov spisovných i nespisovných.

Typickou vlastností lexikální zásoby je jednak proměnlivost, která je dána především vývojem společnosti, ale také flexibilita, tedy schopnost se těmto novým podmínkám vhodně přizpůsobit. Slovní zásoba každého jazyka se vyvíjí ze všech jazykových složek vůbec nejrychleji.

Lexikon jazyka můžeme chápat jako pomyslné zrcadlo, v němž se odráží hospodářský, politický, kulturní, společenský, technický i ekonomický rozvoj. Některé jevy a předměty postupem času zanikají, jiné naopak vznikají. Pro současnou slovní zásobu je charakteristický prudký nárůst pojmenování, a to v nejrůznějších oborech lidské činnosti. Můžeme tedy říci, že celkově slov a slovních spojení přibývá.

2. Lexikální jednotky cizího původu

Zaměříme se nyní na lexikální jednotky cizího původu. Lexikální jednotky cizího původu vždy byly a jsou podstatnou součástí každého jazyka, tedy i toho českého.

Jazyk jako otevřený dynamický systém reaguje neustále na všechny společenské změny, musí se vyrovnávat s rychlým rozvojem techniky, markantním vlivem masmédií, podléhá vývoji počítačové technologie; tj. neustále se obměňuje a vyvíjí.

V tomto směru byl pro jazykovou situaci na území České republiky značným zlomem rok 1989, kdy tehdejší Československo otevřelo své hranice světu a kdy se „svět otevřel nám“. Přejatá slova se od tohoto roku stále více stávají součástí naší lexikální zásoby, neboť do českého jazyka začala spolu s novými věcmi pronikat i nová pojmenování, z nichž nejvýraznější jsou přejímky z angličtiny, tolik typické pro komunikaci devadesátých let. Položme si nyní otázku, co je příčinou tohoto masivního přejímání a jeho pronikání do české slovní zásoby?

3. Příčiny přejímání jazykových jednotek cizího původu

Obecně můžeme za hlavní příčinu přejímání považovat modernizaci společnosti, již chápeme rozvoj techniky, vědy, industrializaci i celkový vzrůst informatizace.

Dalším důvodem může být vznik masové společnosti. Právě společnost hromadné spotřeby spolu s působením masmédií vede ke standardizaci a uniformitě životního stylu.

Současní lingvisté (Daneš, Bozděchová, Svobodová, Rejzek a jiní) se shodují, že nejnápadnějším jevem současné češtiny je právě přejímání cizích lexikálních jednotek. Jako hlavní důvody přejímání uvádějí skutečnou potřebu nových

výrazů, mnohdy však pouhou náhodou či shodu okolností, přirozený sklon věci upravovat, „dělat novějšími“ a prostě nezůstávat pozadu a být „in“.

4. Výsadní postavení angličtiny a anglicismů v mluvě dospívající generace (11–15 let)

V dnešní češtině i českém lexikonu je nejmarkantnější vliv angličtiny. S anglicismy se dnes zcela běžně setkáváme v knihách, časopisech, masmédiích, technice, vědě, sportu, zábavě. Anglicismy ovládly u nás, stejně jako všude ve světě, za poměrně krátkou dobu sféru hudby, výpočetní techniky, sportu, žurnalistiky, zábavního průmyslu, televize i reklamy a podstatně ovlivnily i slovní zásobu současné dospívající mládeže.

Věnujme se nyní výskytu a užívání lexikálních jednotek cizího původu ve slovníku mládeže vymezeném věkovou kategorií 11–15 let. Z hlediska uživatelů jazyka jsou anglické přejímky charakteristické právě pro mladou generaci, která si je poměrně rychle a snadno osvojila. K rychlému a téměř bezproblémovému osvojování anglicismů touto věkovou skupinou jistě napomáhá i fakt, že anglický jazyk má výsadní postavení ve výuce cizích jazyků, a to na všech typech základních a středních škol. Anglicismy se tak staly přirozenou součástí životního stylu dospívající generace, která se s nimi pravidelně setkává v masmédiích i v běžných každodenních situacích jako např. sport, strava, móda, zábava aj.

Angloamerická kultura ovlivňuje současné dospívající natolik, že vyjadřování se prostřednictvím anglických výrazů představuje v dnešní době jistý trend, a proto je zcela běžně užívají v mluvených i psaných projevech.

5. Slova přejatá a slang

Stejně jako domácí slova, tak i slova přejatá přísluší k různým slohovým vrstvám. Některá nabývají příznaku archaičnosti (*šenkovat, piksla, šarmantní*) nebo též příznaku knižnosti (*ortel, mág*), jiná se ustálila v obecné češtině (*kýbl, flaška, špunt, flek*).

Pokud posuzujeme přejímky z hlediska příslušnosti k útvarům českého jazyka, dospějeme ke zjištění, že především v posledních několika letech se přejatá slova užívají nejčastěji v rovině nespisovného jazyka.

Soustředme se nyní na oblast užívání přejatých slov věkové skupiny 11–15 let. Pro tuto věkovou skupinu je charakteristické užívání výpůjček především ve slangové oblasti.

Ve slovníku dospívající generace jsou nejvíce zastoupené právě anglicismy, důležitou součást tvoří však i germanismy. Téměř až paradoxní je zjištění, že ač-

koliv pro všechny dospívající je typické hojné užívání přejatých slov, příslušníci „teenagegenerace“ si cizí původ užívaných lexémů zpravidla neuvědomují a jako cizí je už nevnímají, zkratka přejímky hodnotí jako běžné české slovo.

6. Konkrétní příklady přejatých slov v mluvě dospívající generace (11–15 let)

Uveďme si několik typických výrazů současné mluvy teenagerů, které můžeme běžně slyšet v jejich rozhovorech s vrstevníky.

A. často vyskytované anglicismy v mluvě generace vymezené věkem 11–15 let

Soráč, já nechtěl, Sorka, se nejvíc omlouvám. Viděl si toho houmlesáka? To byla ale hitovka! Nejlepší je být free a cool. Tyhle hadry nejsou vůbec in, to máš ze sekáče nebo co? Viděl si ho, vždyť valil jointa, skejták jeden blbej. To má být jako dobrej joke? Vždyť to vůbec není funny! Nehul Spartky, je to děsnej shit. Nesnáším Prahu, fuck off Praha! Nemáš lístek navíc? Hm, tak zas pojedu na blacka. Po škole zapařím dooma.

B. často vyskytované germanismy v mluvě generace vymezené věkem 11–15 let

Kde máš brúdra? Moje švestr je děsná. Včera jsem zas dostal kouli, je to v kyblu. Drž mi fleka, dojdu později. Jsem to vykšeftoval za pivko. Měl bys toho nechat, hulíš jako fabrika. Dal bych si flašku něčeho tvrdýho, nemáš něco? Fotr mi nedal ani bura, prej sem děsnej flákač.

7. Teenageři a anglicismy

Přesto, že součástí slovníku věkové skupiny 11–15 let jsou přejímky z různých jazyků, je slovník dospívající mládeže nejvíce ovlivněn anglickým jazykem. A proč zrovna angličtina?

V současné době je to právě anglický jazyk, z něhož čeština přejímá nejvíce lexikálních jednotek cizího původu.

Příčin masivního užívání anglicismů je hned několik. Je to především markantní vliv anglofonní a americké kultury, jež se projevuje v oblasti hudby, filmu, sportu, masmédií. Pro stálý přísun anglických výpůjček svědčí i nesmírný vzrůst komunikace a informace, v USA se v tomto smyslu hovoří o tzv. informační superdálnici. Angličtina je v České republice nejužívanějším jazykem ve vědě, v některých kulturních oblastech, dále v politické i ekonomické sféře, značný

význam představuje pro sportovní žurnalistiku, zcela bezkonkurenční postavení má v oblasti počítačů.

Technologie přenosu informací se neustále zdokonaluje i v naší zemi, a tak se počítače staly již běžnou součástí každodenního života. Počítače, disponující pouze anglickým jazykem, urychlují a usnadňují práci, zároveň jsou však určeny pro zábavu a potěšení, což oceňuje zejména mladá generace.

8. Jak dnes dospívající mládež tráví svůj volný čas? Aneb anglicismy jsou opravdu všude kolem nás.

V běžné mluvě teenagerů se u této věkové skupiny často vyskytují slova jako *party*, *super*, časté jsou i nadávky, mezi nimi jednoznačně převládala „*kráva*“ či „*debil*“, dospívající ve většině případů hojně užívají i poněkud „ostřejších“ anatomických výrazů pro jednotlivé části těla. Když mají dospívající označit „něco úžasného“ spontánně užívají označení jako „*dost good*“, „*super*“.

Přejímky se v mluvě této věkové kategorie snad nejčastěji vyskytují v hudební oblasti. Vymezená věková skupina je s oblibou užívá, když hovoří o svých oblíbených hudebních stylech (*rock*, *pop*, *house*, *hip hop*, *metal*, *punk*, *disko*...), dále, když se vyjadřuje o úspěšných písničkách (*hit*, *superhit*, *dobrej song*, *brutálně dobrej song*, *ta písnička má dobrej videoklip*), či když hovoří o svých oblíbencích (*hudební star*, *hudební idol*, *superstar*). V souvislosti s hudbou jsou teenageři schopni jmenovat i hudební programy (*MTV*, *Óčko*) či hudební pořady, respektive názvy hitparád (*T-music*).

Další oblastí, v níž děti staršího školního věku často užívají přejímky, je oblast módy. Na dotaz: „Jaký styl oblečení máš nejraději?“ jsme ve většině případů svědky následujících odpovědi „*rifle*“, „*trička*“, „*manšestráky*“, „*vše, co frčí a je in*“, „*sexy topy (topíky)*“, „*mně třeba vyhovuje army styl*“...

Dnešní dospívající jednoznačně chodí nakupovat do nákupních center (Olympie, Olomouc city), jedí v KFC též v [káefcěčku], Mc Donaldovi či [mekovi, mekáčovi, meku] a mezi jejich nejčastější pochoutky patří *hranolky*, *hamburger*, *cheesburger*, *longer*, *cola*, *coca-cola* nebo *sprite*.

Výpůjčky z jiných jazyků se objevují i v běžné komunikaci s vrstevníky – např.: „*Jak jde life?*“, „*Vo co go?*“, „*Sorry, já nechtěl!*“, „*Sekne jí to, je fakt in.*“, „*Hmm, je king.*“ (ve smyslu „fakt dobrej“), „*Je úplně out*“, „*Je sexy*“. Na dotaz

„Jak se máš?“ se často vyskytly odpovědi „*fajn*“, „*super*“. Svého dobrého kamaráda často označují slovy „*Je to king*“, „*Je fakt (dost, mega) good*“, „*Je to borec*“ (typické pro moravské kraje) či prostě slovy „*Je super*“.

Je známou skutečností, že dospívající tráví většinu svého volného času před televizními obrazovkami. A co 11–15letá mládež nejčastěji sleduje? Reprezentanti této věkové škály upřednostňují hudební pořady, aktuální reality show, v nichž v současné době bezkonkurenčně vévodí soutěž „Česko hledá SuperStar 3“, z filmů mají rádi „*horror, thrillery, kriminálky, romantický filmy, sitkomy*“ či *fantasy příběhy*“ (konkrétně „Pán prstenů“).

Značný výskyt přejatých slov v komunikaci „náctiletých“ je možné spatřit i ve dvou dalších oblastech, a to ve sportu a v počítačové technologii. V oblasti sportu dominují názvy jednotlivých sportovních odvětví či disciplín – *aerobic, beach, cyklistika, fitness, snowboard, skate* [skejt], *squash*. Mnoho dospívajících ve svém volném čase navštěvuje *fitcentra* či „*fitka*“, hoši mají často jako *hobby fitness* a dívky zase dbají o zdravý životný *styl* a o to být „*prostě fit*“.

9. Oblasti výskytu anglicismů v mluvě dospívající generace (11–15 let)

Shrňme si oblasti, v nichž se anglicismy u této věkové skupiny nejčastěji vyskytují:

OBLAST VÝSKYTU ANGLICISMŮ	PŘÍKLADY JEDNOTLIVÝCH PŘEJATÝCH LEXÉMŮ V BĚŽNÉ KOMUNIKACI VĚKOVÉ SKUPINY 11-15 LET
Hudba	<i>house, metal, punk, hip hop, disko, frontman, pop (popík), rock, rap, speed metal, heavy metal, singl, CD, hit (hitovka), song, housovej remixík, demáč, band...</i>
Móda a kosmetika	<i>in, out, cool, look, good, free, top, sexy, beauty, fitness, army styl, make-up, fashion, džíny, džínsy, styling, trend, fit...</i>
Počítače a počítačové hry	<i>sejvnout, gejmovat, pausnout, kilnout, dájnout, džámpnout, mívnout, loudnout, mejlnout, chatnout, písnout (od PC), „najít dobrej link“, „surfnout na dobrý webovky“, nabootovat, hecknout, resetnout, smajlík, komp, kompl...</i>
Zábava	<i>show, relax, super, festival (festák), joint, street style, graffiti, party, joke, džoukovka, gamblit (od gambler), star, hobby...</i>

jídlo a pití	<i>Hamburger, hotdog, toast, drink, cheeseburger, cornflakes, ice-tea, chips, coca-cola (light), fast food, big mac, juice, popcorn double cheeseburger, cornflakes, jam...</i>
Sport	<i>Power-play, offside, hatrick, back, timeout, fair-play, freestyle, snowboard, skateboard, in-line, jogging, aerobic, bungee-jumpigb, beach-volejbal, bowling, windsurfing, gólman, fitcentrum, softball, baseball, squash, bekhend</i>
Výpočetní technika a internet	<i>CD ROM, ICQ (I seek you), chat, e-mail, software, hardware, modem, internet, server, on-line, off-line, hacker, fulltext, homepage, link, web, computer, cartridge, LCD display, byte.</i>
Restaurace a obchody	<i>Supermarket, hypermarket, McDonald's, shop, bar, musicshop</i>
Televize, film, reklama	<i>Comeback, DVD, VHS, happy-end, sitcom, reality-show, show, remake, SCI-FI, love story, thriller, horror, western, billboard, poster, teleshopping.</i>

10. Závěr

Dospěli jsme tedy k závěru, že přejatá slova, zejména pak anglicismy, se stávají nedílnou součástí mluvy současné dospívající generace a jejich slovní zásoby, tzn., že mladí uživatelé českého jazyka slova cizího původu skutečně znají a také je běžně a často užívají.

Lexikální jednotky cizího původu tvoří tedy důležitou součást lexikální zásoby našeho mateřského jazyka. Je jim proto třeba věnovat dostatečnou pozornost, a to nejen v hodinách českého jazyka, ale i v nejrůznějších médiích, aby se tak zabránilo zkresleným představám, chybnému užívání či úplné neznalosti cizích slov, neboť jejich počet se v české slovní zásobě, ať již chceme či nikoliv, bude s příštími léty stále zvyšovat a markantně ovlivňovat i český lexikon a náš mateřský jazyk vůbec...

11. Literatura

- BOZDĚCHOVÁ, I. *O počítačové češtině a komunikaci*. In Český jazyk a literatura, 47, 1996–1997, s. 109–115.
- ČECHOVÁ, M. *Řeč a jazyk*. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-12-9.
- ČMEJRKOVÁ, S., DANEŠ, F. a kol. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996. ISBN 200-0589-7.
- GREPL, M. a kol. *Příruční mluvnice češtiny*. Brno: Nakladatelství lidové noviny (NLN s.r.o.), 2003. ISBN 80-7106-134-4.

- HLADKÁ, Z. *Cizojazyčné prvky v korespondenci mladých lidí*. In Naše řeč, 86, 2003, s. 241–250.
- HAUSER, P. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980.
- MARTINCOVÁ, O. *Problematika neologismů v současné spisovné češtině*. 1. vyd. Praha: UK, 1983.
- MLČOCH, M. *Anglicismy v chatové komunikaci mládeže, aneb Hod'te nějakou link na dobrou hostinu*. EUROLITTERARIA & EUROLINGUA. Technická univerzita v Liberci, 2005. ISBN 80-7372-040-X.
- SOCHROVÁ, M. *Český jazyk v kostce*. 3. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2004. ISBN 80-7200-967-2.
- Jazykový výzkum – žákovský slang. In www.zakovskyslang.cz

12. Autoři

Kateřina Jechová

4. ročník Učitelství ČJ+NJ, Pedagogická fakulta UP v Olomouci

Absolventka e-learningového distančního kurzu E-learning pro učitele (ELUČ)

E-mail: jamaka@post.cz

Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Odborný asistent, e-learningový specialista, manažer e-learningového vzdělávání

Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta UP v Olomouci

E-mail: kamil.kopecky@upol.cz